

นวัตกรรมการสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา
“ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์” ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์

Creative Innovation in the Identity of the Intellectual Cultural Capital

“Thepparak Shrine” in the Chao Phraya River Source Community,

Nakhon Sawan Province

สุชาติ แสงทอง

Suchat Saengthong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand

E-mail: suchat.s@nsru.ac.th

Received June 7, 2025; Revised July 24, 2025; Accepted August 15, 2025

บทคัดย่อ

นวัตกรรมการสร้างสรรค์ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดอัตลักษณ์ของทุนทางวัฒนธรรมทางปัญญา บทความนี้เน้นการวิเคราะห์ถึงนวัตกรรมการสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญาของศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ เจ้าแม่ทับทิม ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ ผ่านการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์กับผู้นำกลุ่ม จำนวน 10 คน เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญาในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ เจ้าแม่ทับทิม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มศิลปินชุมชน จำนวน 3 คน เพื่อศึกษานวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ด้านดนตรี กีฬา และศิลปะ ผลการศึกษาอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญาทั้งลักษณะทางสถาปัตยกรรม พิธีกรรมต่างๆ บนฐานความคิด ความเชื่อและความศรัทธาในองค์เทพเจ้าที่ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ ขณะที่นวัตกรรมการสร้างสรรค์ของดนตรี กีฬาและศิลปะผ่านการออกแบบบนฐานความคิดเชิงสร้างสรรค์ในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ในการต่อยอดทุนวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสู่ศักยภาพชุมชนที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: นวัตกรรมการสร้างสรรค์; อัตลักษณ์; ทุนวัฒนธรรมทางปัญญา; ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์; ชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา; จังหวัดนครสวรรค์

Abstract

The creative innovation plays a pivotal role in shaping the identity of intellectual cultural capital. The paper emphasized analyzing the creative innovation in the identity of the intellectual cultural capital of Thepparak Shrine through a qualitative research design, from document analysis, interviews with 10 group leaders of the study on the identity of the intellectual cultural capital in Thepparak Shrine, and exchanging knowledge with 3 community artist groups to study the creative innovations in music, poetry, and art. The study results indicated that the identity of the intellectual cultural capital includes architectural characteristics and rituals based on ideas, beliefs, and faith in the deities enshrined in the Thepparak Shrine. While the creative innovation of music, poets, and art was based on creative thinking in spatial cultural identity to extend valuable cultural capital to sustainable community potential.

Keywords: Creative Innovation; Identity; Intellectual Cultural Capital; Thepparak Shrine; Chao Phraya River Source Community; Nakhon Sawan Province

บทนำ

ความก้าวล้ำในปัจจุบัน อุตสาหกรรมท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาต้องเผชิญกับโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมกับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยี ประกอบกับคนรุ่นหลังมีการเข้าถึงแนวคิดและโลกทัศน์ที่เป็นสากลมากขึ้น ความเป็นปัจเจกและพลเมืองโลกมากขึ้น ส่งผลให้การแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้นน้อยลง กิจกรรมต่างๆที่เคยเป็นเครื่องแสดงออกถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมก็ถูกยกเลิกพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เป็นสากล โดยอาจจะทำให้ภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ท้องถิ่นมีความเสี่ยงที่จะสูญหาย (ชลธิชา มาลาหอม, 2555) ทั้งนี้ อัตลักษณ์ คือ ความเหมาะสมของผลแห่งการกระทำในช่วงเวลาที่เกิดความไม่มั่นคงของยุคสมัย ตลอดจนช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ (Crisis) ต่อภัยคุกคามต่างๆ ที่นำไปสู่เส้นทางการพิสูจน์ความจริงแบบเก่าหรือเป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้นจากความเชื่อมั่นในกลุ่มบุคคล หรือเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นๆ ที่ถูกสร้างขึ้น (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2554) คตินิยมกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Ideology & Cultural Identity) ทำให้สามารถมองความหมายของอัตลักษณ์ที่นำเสนอไปข้างต้นได้อีกมิติหนึ่งในที่นี้หมายถึงการมองอัตลักษณ์ในรูปแบบของปัจจัยในการปรับเปลี่ยนต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น (รัตนาดี เศรษฐจิตร, 2558) ซึ่งผลที่ออกมาของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดที่นำไปสู่อัตลักษณ์ปัจเจกชน โดยเฉพาะกลุ่มชนจีน ที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย

จังหวัดนครสวรรค์ หรือชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำสายหลักที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในหลายๆ ด้าน และเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มคนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์มาอาศัยตั้งถิ่นฐานและแสวงหาโอกาสและชีวิตใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มชนชาวจีน เป็นกลุ่มคนที่

เดินทางเข้ามาทำการค้าและตั้งรกรากอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่ชาวจีนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ การเดินทางเข้ามาของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในนครสวรรค์นั้น ทำให้สามารถมองเห็นถึงศาลเจ้าต่าง ๆ จะปรากฏอยู่ในชุมชนที่มีอัตลักษณ์ของความเป็นจีนตามวัฒนธรรมความเชื่อของตนเองได้อย่างชัดเจน โดยพหุลักษณะทางวัฒนธรรมชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา นับว่าเป็นการดำรงอยู่ของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ มิติ อาทิ ความแตกต่างในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและศาสนา เป็นต้น ที่ทำให้เห็นภาพสะท้อนทางสังคม มีวัฒนธรรมอันล้ำค่า ซึ่งสามารถเห็นได้จากประวัติศาสตร์อันยาวนาน การยอมรับในศาสนา ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และศิลปวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น (กอบชัยรักพันธุ์ และ รวีวรรณ โอฟารรัตน์มณี, 2557) การอธิบายอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงการอธิบายภายใต้บริบททางสังคม ของการสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญาโดยเฉพาะกลุ่มไทย-จีน ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม จึงถือเป็นชุมชนที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูง

นวัตกรรมสร้างสรรค์ เป็นการนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมวิธีการที่ทำอยู่เดิม เพื่อให้ใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ในการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดคุณค่า (Value Creation) มีประโยชน์ต่อผู้อื่น เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในด้านการบริการ (Service) ผลิตภัณฑ์ (Product) หรือกระบวนการใหม่ๆ นอกจากนี้ ปัทมา เขียววิศิษฐ์สกุล (2560) ลักษณะที่สำคัญของนวัตกรรมแบ่งออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ ต้องเป็นสิ่งใหม่ (Novelty) ต้องมีการนำไปใช้ (Adoption) และก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงมูลค่า (Outcome) ที่มีการสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์จากการใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา การออกแบบ และการผลิต โดยจะต้องคำนึงถึงความเป็นประโยชน์ เพื่อให้สิ่งใหม่สามารถเติบโตได้อย่างมั่นคง (ณัฐพงษ์ คงประเสริฐ, 2558) ซึ่งปัจจัยสำคัญของการสร้างนวัตกรรมส่วนมากเกิดขึ้นจากสาเหตุ เช่น สถานการณ์ปัญหาที่มีความรุนแรงหรือซับซ้อน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อม หรือเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมากขึ้น

ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ เจ้าแม่ทับทิม” ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ ผ่านอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญาบนฐานความคิด ความเชื่อและความศรัทธาในองค์เทพเจ้าที่ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ เจ้าแม่ทับทิม” และนวัตกรรมสร้างสรรค์ของคนตรี กวีและศิลปินผ่านการออกแบบบนฐานความคิดเชิงสร้างสรรค์ในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ที่สามารถนำมาเชื่อมโยงต่อวิถีคิด วิถีชีวิต ชุมชน ท้องถิ่นที่เชื่อมโยงให้เห็นปรากฏการณ์ในภาพรวมทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์” ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อวิเคราะห์นวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์” ด้านดนตรี กีฬา และศิลปะ ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์

การทบทวนวรรณกรรม

อัตลักษณ์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มไทย-จีนในชุมชนต้นน้ำเจ้าพระยา

ชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย ที่มีกลุ่มคนที่หลากหลายทางด้านชาติพันธุ์เดินทางเข้ามาติดต่อ และสร้างความสัมพันธ์กันเป็นระยะเวลายาวนาน ด้วยจุดประสงค์ทางด้านการค้า และเพื่อแสวงหาโอกาสและชีวิตใหม่ที่ดีขึ้น ในกลุ่มคนเหล่านี้ ชาวจีนเป็นกลุ่มคนที่เดินทางเข้ามาทำการค้าและตั้งรกรากอยู่ในดินแดนไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่ใดที่ติดแม่น้ำมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก และมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มักจะเป็นพื้นที่ ๆ ชาวจีนเลือกที่จะเข้าไปตั้งถิ่นฐานถาวรเป็นลำดับแรก ดังเช่น จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่ชาวจีนทุกกลุ่มชาติพันธุ์เดินทางเข้ามาอยู่อาศัยและดำรงชีพจนมีการผสมผสานกลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น (สุพิชฌาย์ ถกประจักษ์ และ กนกพร นุ่มทอง, 2560) จังหวัดนครสวรรค์จึงกลายเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนไทย-จีน ซึ่งการศึกษาอัตลักษณ์ทุนวัฒนธรรมบนฐานความคิดของภาพสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองให้กับสังคมเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อเจ้าของวัฒนธรรมและสังคม เงื่อนไขที่ทำให้การกำหนดอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมเป็นแหล่งที่มาที่สำคัญของการกระทำทางสังคม สัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์นี้อาจมีลักษณะเป็นจิตวิสัย แต่พัฒนากลายเป็นวัตถุวิสัย ในแง่ที่ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับทั้งคนในกลุ่มและคนนอกกลุ่ม และเป็นข้อกำหนดในเชิงพฤติกรรมสำหรับปัจเจกบุคคลที่ต้องมาเกี่ยวข้องของปฏิสัมพันธ์กัน (दनัย นิลสกุล และ นพดล ตั้งสกุล, 2558) นอกจากนี้ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกลุ่มจะเกิดขึ้นที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม (ดวงกมล เวชวงศ์, 2554) อันเนื่องจากเงื่อนไขที่หลากหลาย อาทิ การเห็นความแตกต่างระหว่างกลุ่ม การสื่อสารภายในกลุ่ม (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, 2553) การเรียนรู้ทางสังคมผ่านกลไกทางวัฒนธรรมที่จะมาช่วยในการประสานกลุ่มในมิติอื่น จะช่วยทำให้มองเห็นปรากฏการณ์ได้ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองที่มีสังคมซับซ้อนและมีความเป็นพลวัตสูง (รัตนวดี เศรษฐจิตร, 2558) ดังนั้น อัตลักษณ์ทุนวัฒนธรรมบนฐานความคิดของกลุ่มไทย-จีนในชุมชนต้นน้ำเจ้าพระยาถือเป็นจุดเชื่อมต่อกับสำคัญในการนำมาประยุกต์เรื่องราวต่าง ๆ ผ่านอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญาทั้งลักษณะทางสถาปัตยกรรม พิธีกรรมต่าง ๆ บนฐานความคิด ความเชื่อและความศรัทธาในองค์เทพเจ้าที่ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ ที่สามารถนำมาเชื่อมโยงต่อวิถีคิด วิถีชีวิตชุมชน

นวัตกรรมสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมทางปัญญา

นวัตกรรม ได้ถูกบัญญัติมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Innovation ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า Innovare คือ การทำสิ่งใหม่ขึ้นมาหรือเปลี่ยนแปลงให้เกิดสิ่งใหม่ เพื่อให้ใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ในการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดคุณค่า (Value Creation) มีประโยชน์ต่อผู้อื่น เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในด้านการบริการ (Service) ผลิตภัณฑ์ (Product) หรือกระบวนการใหม่ๆ นอกจากนี้ ปัทมา เขียววิศิษฐ์สกุล (2560) ลักษณะที่สำคัญของนวัตกรรมแบ่งออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ ต้องเป็นสิ่งใหม่ (Novelty) ต้องมีการนำไปใช้ (Adoption) และก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงมูลค่า (Outcome) และได้จำแนกนวัตกรรม ประกอบด้วย 1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการที่มีอยู่ให้มีคุณภาพมากขึ้น ที่มีการแบ่งลักษณะของผลิตภัณฑ์ใหม่ออกเป็นอีก 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ (1) ผลิตภัณฑ์นวัตกรรม (Innovated product) (2) ผลิตภัณฑ์ปรับปรุงใหม่ (Modified product) (3) ผลิตภัณฑ์เลียนแบบ (Me-too product) 2) นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) 3) นวัตกรรมองค์กร 4) นวัตกรรมการตลาด

การสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ คือ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นมาประกอบกับการใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา การออกแบบ และการผลิต โดยจะต้องคำนึงถึงความเป็นประโยชน์เพื่อให้สิ่งใหม่นี้สามารถเติบโตได้อย่างมั่นคง ซึ่งปัจจัยสำคัญของการสร้างนวัตกรรมส่วนมากเกิดขึ้นจากสาเหตุ เช่น สถานการณ์ปัญหาที่มีความรุนแรงหรือซับซ้อน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อม หรือเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมากขึ้น (ณัฐพงษ์ คงประเสริฐ, 2558) การจะเกิดเป็นนวัตกรรมได้จึงขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ผู้ซึ่งเป็นนักคิดที่มีวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาและออกแบบสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่อย่างสร้างสรรค์ขึ้นมา กระบวนการสร้างนวัตกรรม โดย Harvard Business School (2003) ได้อธิบายกระบวนการที่ทำให้เกิดนวัตกรรมขึ้น ได้แก่ 1) การสร้างความคิดใหม่ (Idea Generation) 2) การรับรู้ถึงสิ่งที่เป็นโอกาส (Opportunity Recognition) 3) การประเมินความคิด (Idea Evaluation) 4) การพัฒนาความคิด (Development) 5) การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งการนำความคิดไปสู่กระบวนการผลิตหรือการปฏิบัติจริง (Weiss & Legrand, 2011) ดังนั้น นวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญาของดนตรี กวีและศิลป์ผ่านการออกแบบบนฐานความคิดเชิงสร้างสรรค์ในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ของกลุ่มไทย-จีนในชุมชนต้นน้ำเจ้าพระยา ซึ่งต้องใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสิ่งใหม่ที่มีคุณค่าได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยผสมผสานการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่อาศัยมุมมองพหุบริบทและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน เพื่อให้คำอธิบายถึงข้อสรุปของนวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ เจ้าแม่ทับทิม” ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์

พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

พื้นที่การศึกษานี้ คือ ชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา โดยผ่านวัฒนธรรมของกลุ่มไทย-จีน จังหวัดนครสวรรค์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก และการถอดบทเรียน ได้แก่ ผู้นำกลุ่มไทย-จีน ผู้รู้และปราชญ์ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ในพื้นที่ย่านชุมชนไทย-จีน เมืองปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 7 คน และกลุ่มผู้รู้ทางวัฒนธรรมดนตรี กวี และศิลป์ ของชุมชนท้องถิ่น จำนวน 3 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง ได้จากการสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structure Interview Questionnaire) ที่มีแนวการสัมภาษณ์ในประเด็น ด้านประวัติความเป็นมา ด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรม พิธีกรรมต่าง ๆ บนฐานความคิด ความเชื่อและความศรัทธาในองค์เทพเจ้าที่ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ และด้านนวัตกรรมสร้างสรรค์ของดนตรี กวีและศิลป์ผ่านการออกแบบบนฐานความคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นอย่างไร?

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (การถอดอัตลักษณ์) โดยการทบทวนวรรณกรรมเป็นหลักร่วมกับแหล่งข้อมูลปฐมภูมิโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ตามบริบทและการสังเกตพฤติกรรม กับผู้นำกลุ่มไทย-จีน ผู้รู้และปราชญ์ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อนำมาซึ่งข้อมูลอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ เจ้าแม่ทับทิม” ในด้านประวัติความเป็นมา ด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรม พิธีกรรมต่าง ๆ บนฐานความคิด ความเชื่อและความศรัทธาในองค์เทพเจ้าที่ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าพ่อ จากการจดบันทึก และการบันทึกเทป จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ด้วยกระบวนการถอดอัตลักษณ์และการสร้างสรรค์นวัตกรรมสร้างสรรค์ของดนตรี กวีและศิลป์ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้รู้ทางวัฒนธรรมดนตรี กวี และศิลป์ ของชุมชนท้องถิ่น จากการจดบันทึก และการบันทึกเทปสู่การออกแบบบนฐานความคิดเชิงสร้างสรรค์ในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิต และวัฒนธรรม นำไปสู่การออกแบบนวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญาที่มีความหมายและคุณค่าบนฐานความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาในองค์เทพเจ้าที่ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ เจ้าแม่ทับทิมได้อย่างชัดเจนสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่มีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ อาศัยการวิเคราะห์ ใน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) จากการจัดบันทึกการสนทนา การบันทึกเสียง เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ครบถ้วนและละเอียดที่ช่วยให้กระบวนการวิเคราะห์มีความถูกต้องและครอบคลุมมากขึ้น 2) การถอดข้อมูล (Transcription) หลังการรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนแรก จะทำการถอดข้อมูลออกมาเป็นข้อความที่ช่วยให้ง่ายต่อการทำงานในการวิเคราะห์ซึ่งสะดวกต่อการระบุประเด็น หรือธีมหลักต่าง ๆ 3) การระบุธีมหลัก (Identifying Themes) จากข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนที่ 2 ซึ่งเป็นการค้นหาประเด็นสำคัญจะช่วยให้เห็นภาพรวมของความคิดและทิศทางที่ข้อมูลกำลังชี้ไปถึงในการจัดเก็บข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ 4) การจัดกลุ่มข้อมูล (Categorizing Data) ตามประเด็นหรือหัวข้อที่พบ จะช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างหัวข้อต่าง ๆ และทำให้การวิเคราะห์เชิงลึกมีความชัดเจนยิ่งขึ้น 5) การตีความข้อมูล (Data Interpretation) คือกระบวนการวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาที่ครบถ้วนสมบูรณ์อย่างชัดเจน และ 6) การสรุปผล (Conclusion) คือการสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ที่มีความชัดเจนและเน้นไปที่ประเด็นที่มีความสำคัญที่สุดเพื่อให้สามารถนำไปใช้จริงได้ในอนาคต

ผลการศึกษา

อัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์” ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์

ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ - เจ้าแม่ทับทิม ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ เป็นสถาปัตยกรรมบนฐานความคิด ความเชื่อ และความศรัทธา ที่ชาวจีนโพ้นทะเลและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่เนครสวรรค์ ลักษณะศิลปกรรมของอาคารศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ - เจ้าแม่ทับทิม ด้านหน้าเป็นห้องโถงมีระเบียงยื่นพ้นชายคา ตรงกลางมีบันไดปูนทอดลงพื้นด้านล่าง ระเบียงด้านขวามือ (ยื่นหันหน้าเข้าศาล) มีแท่นบูชาเทพยดาฟ้าดิน โดยมีน้ำเต้าไฟสูงตระหง่านได้ระดับ สำหรับเผากระดาษเงินกระดาษทองบูชา ระเบียงด้านซ้ายมือเป็นห้องโถงกว้างเสมอกับด้านขวา ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีไหว้ในวาระสำคัญ เช่น พิธีทิ้งกระจาด ในส่วนด้านบนหลังคาของศาลเจ้านั้น บริเวณสันกลางประดับด้วยมังกรคู่ชูลูกแก้ว สันหลังคาที่ลดหลั่นลงมาทั้งสองข้างประดับด้วยหงส์ ปลายสันหลังคาเป็นมังกรหัวหงาย ดูสวยงามตระการตา นอกจากนี้ ได้ขยายตรงกลางยังมีอักษรไทยระบุชื่อศาลเจ้าแห่งนี้ว่า “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ - เจ้าแม่ทับทิม” ด้านซ้ายมือ (หันหน้าเข้าศาล) มีข้อความอักษรไทยว่า “เมตตาปราณี” ส่วนด้านขวามือ มีข้อความอักษรไทยว่า “สุจริตยุติธรรม” ทั้งนี้ การประดับด้วยลวดลายมงคลต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในตัวอาคารศาลเจ้าล้วนเป็นศิลปะจีนที่รับรู้ได้ด้วยสายตา ทำให้ผู้ที่เข้ามาเยือนและกราบไหว้บูชาได้รับพลังกายและพลังใจ ทำให้จิตใจผ่อนคลาย สุขภาพจิตดีขึ้น เพราะมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้แก่ตนเอง

ภาพที่ 1 ลักษณะตัวอาคารของศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ - เจ้าแม่ทับทิม

โดยพื้นที่ภายในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ - เจ้าแม่ทับทิมนี้ จึงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ด้านหน้าสุดเป็นที่ประดิษฐานแท่นบูชาเทพดาฟ้าดิน (คิตีเป๋ม่าย) และบริเวณด้านหน้าก่อนเดินเข้าไปภายในศาลเจ้านั้น ตรงประตูทางเข้าทั้งซ้ายและขวา จะมีภาพเขียนสีเทพเจ้า และป้ายอักษรจีนที่มีความหมายเป็นมงคล โดยทางด้านซ้ายมือจะมีอักษรจีนที่มีความหมายว่า “ประธานอยู่เย็นเป็นสุข” ส่วนด้านขวามือจะมีอักษรจีนที่มีความหมายว่า “คลบ้นดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล”

นวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์” ด้านดนตรี กวี และศิลปะ ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์

นวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ด้านดนตรี

การอธิบายโครงสร้างการเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) บนแนวทำนองเพลง “เจ้าพ่อเทพารักษ์พิทักษ์บุญญาสถิต” ได้วางคอร์ด 1 เมเจอร์ 7 และคอร์ด 6 ไมเนอร์เซเว่นท์ 5 ในห้องเพลงที่ 1, วางคอร์ด 2 ไมเนอร์เซเว่นท์ และคอร์ด 5 เซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 2, วางคอร์ด 1 เมเจอร์ เซเว่นท์พลิกกลับครั้งที่ 1 และคอร์ด 6 เมเจอร์ ในห้องเพลงที่ 3, วางคอร์ด 3 ไมเนอร์เซเว่นท์ และคอร์ด 6 เซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 4 วางคอร์ด 2 ไมเนอร์เซเว่นท์ คอร์ด 5 คอร์ด 3 ไมเนอร์เซเว่นท์ ในการพลิกกลับครั้งที่ 1 ในห้องเพลงที่ 5 วางคอร์ด 6 ไมเนอร์เซเว่นท์ และคอร์ด 2 เซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 6 วางคอร์ด 2 ไมเนอร์เซเว่นท์ และคอร์ด 5 เซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 7 และวางคอร์ด 1 ซิกซ์ คอร์ด 6 ดิมิชท์ และคอร์ด 7 เซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 8 ซึ่งการวางโครงสร้างของคอร์ดบนเพลง เจ้าพ่อเทพารักษ์พิทักษ์ได้วางคอร์ด 3 ไมเนอร์ ในห้องเพลงที่ 9, วางคอร์ดชาร์ป 6 แฟลต 5 และคอร์ด 7 เซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 10, วางคอร์ด 3 ไมเนอร์ ในห้องเพลงที่ 11, วางคอร์ดชาร์ป 6 แฟลต 5 และคอร์ด 7 เซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 12 วางคอร์ด 3 ไมเนอร์เซเว่นท์ และคอร์ด 3 ไมเนอร์เซเว่นท์เบสชาร์ปเซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 13, วางคอร์ด 3 ไมเนอร์เซเว่นท์เบสเซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 14 วางคอร์ด 2 ไมเนอร์เซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 15 และวางคอร์ด 5 เซเว่นท์ ในห้องเพลงที่ 16 ดังปรากฏในภาพที่ 2

เจ้าพ่อเทพารักษ์พิทักษ์บุญญาสถิต

วศ.ดร.สุชาติ แสงทอง

Swing ♩=140

The musical score is written in G minor, 4/4 time, with a tempo of 140 beats per minute. It consists of 56 measures. The chord progressions are as follows:

- Measures 1-6: Gm7, Cm7, Fm7, Bb7, Eb/G, Ab, Gm7, C7
- Measures 7-12: Ebmaj7, Cm7, Fm7, Bb7, Eb/G, Ab, Gm7, C7
- Measures 13-18: Fm7, Bb, G7/B, Cm7, F7, Fm7, Bb7, Eb6, Aø7, D7, Eb6, Am7(b5), D7, Gm7
- Measures 19-24: Am7(b5), D7, Gm7, Am7(b5), D7, Gm7, Gm7/F#, Gm7/F, Gm/E, Fm7
- Measures 25-30: Bb7, Gm7, Am7(b5), D7, Gm7, Am7(b5), D7, Gm7, Gm7/F#
- Measures 31-36: Gm7/F, Gm/E, Fm7, Bb7, Ebmaj7, Cm7, Fm7, Bb7, Eb/G, Ab
- Measures 37-42: Gm7, C7, Fm7, Bb, G7/B, Cm7, F7, Fm7, Bb7, To Coda, Eb6, Ebmaj7, Cm7, Eru Improvised...
- Measures 43-46: Fm7, Bb7, Eb/G, Ab, Gm7, C7, Fm7, Bb, G7/B
- Measures 47-52: Cm7, F7, Fm7, Bb7, Eb6, Aø7, D7, Ebmaj7, Cm7, Fm7, Bb7, Eb/G, Ab, Yangqin Improvised...
- Measures 53-56: Gm7, C7, Fm7, Bb, G7/B, Cm7, F7

ภาพที่ 2 แสดงการเคลื่อนที่ของคอร์ดบนแนวทำนองเพลง “เจ้าพ่อเทพารักษ์พิทักษ์บุญญาสถิต”

ทั้งนี้ ตอนนำ (Introduction) มี 8 ห้องเพลง และทำนอง (Melody) มี 16 ห้องเพลง คีตปฏิภาณ (Improvisation) ของเพลง มี 3 เครื่องมือ อาทิ เทเนอร์แซกโซโฟน (Tenor Saxophone) ซอเอ๋อหู (Eru) หยางฉิน (Yangqin) ซึ่งแต่ละท่อนมีจำนวน 8 ห้องเพลง สลับกันไป ส่วนตอนลงท้าย (Coda) เป็นการใช้โครงสร้างของท่อนทำนองเป็นบทสรุปตอนลงท้ายของบทเพลงเป็นการคิดแนวทำนองเป็นรูปแบบยูนิสัน (Unison) มีลักษณะเหมือนกับตอนนำ (Introduction) ดังนั้น เพลงเจ้าพ่อเทพารักษ์พิทักษ์บุญญาสถิตได้ประดิษฐ์สร้างและเรียบเรียงในลักษณะกระบวนแบบแจ๊ส (Jazz Style) โดยในบทเพลงกำหนดให้เป็นลีลาแบบสวิง (Swing) ซึ่งสัดส่วนของจังหวะเน้นความรู้สึกแบบสวิง (Swing Feel) กำหนดอัตราความเร็วในการบรรเลงให้โน้ตตัวดำเท่ากับ 120 ในบทเพลงดังกล่าว ได้ประดิษฐ์สร้างและเรียบเรียงให้กับเครื่องดนตรีบรรเลงในกระบวนแบบแจ๊สที่ให้ความรู้สึกแบบสวิง จำนวน 5 เครื่องมือ

อาทิ กลอง เบส กีตาร์ เปียโน แซ็กโซโฟน ซอแอ์หู และหยางฉิน เป็นต้น ซึ่งในแต่ละเครื่องมือนี้อาศัยลีลาในการบรรเลงที่แตกต่างกันตามเครื่องมือ ได้แก่

1) บทบาทของกีตาร์นอกจากการแสดงความสามารถทางคีตปฏิบัติแล้ว บทบาทหลักสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การบรรเลงรูปแบบของคอร์ดที่ให้การสนับสนุน (Comping) จังหวะแบบสวิง โดยมีกระสวนจังหวะ (Rhythmic Pattern) และการประดิษฐ์คอร์ด (Voicing Chord)

2) บทบาทของเบสมีนหน้าที่หลักสำคัญคือ การบรรเลงรูปแบบโครงสร้างการเคลื่อนของคอร์ด ซึ่งได้ประดิษฐ์สร้างให้กำกับอยู่บนพื้นฐานของแนวทำนองเพลงที่มีกระบวนแบบจังหวะแบบสวิง ซึ่งบางครั้งลีลาการบรรเลงของเบสนั้น บรรเลงแบบ 4 จังหวะ (4 Beats) และ 2 จังหวะ (2 Beats) ตลอดทั้งบทเพลงและในบางครั้งได้ใช้คีตปฏิบัติ (Improvisation) ของผู้บรรเลงในบางช่วงตอน

3) บทบาทของเปียโนนอกจากการแสดงความสามารถทางคีตปฏิบัติแล้ว บทบาทหลักสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การบรรเลงรูปแบบของคอร์ดที่ให้การสนับสนุน (Comping) จังหวะแบบสวิง โดยมีกระสวนจังหวะ (Rhythmic Pattern) และการประดิษฐ์คอร์ด (Voicing Chord) จากการประดิษฐ์สร้างได้ทำการกำหนดโครงสร้างคอร์ด และรูปแบบการเคลื่อนที่ของคอร์ด ทั้งนี้เน้นให้อิสระกับผู้บรรเลงในการประยุกต์ให้เข้ากับลีลาจังหวะแบบแจ๊ส

4) บทบาทของกลองทำหน้าที่ในการให้จังหวะ และคอยควบคุมสัดส่วนในการบรรเลงของเครื่องดนตรีต่าง ๆ ซึ่งการประดิษฐ์สร้างบทเพลงได้ใช้กระบวนแบบแจ๊ส เป็นลักษณะของรูปแบบสวิง (Swing Feel) ทั้งนี้ ได้กำหนดรูปแบบจังหวะพื้นฐานเพื่อให้เป็นโครงสร้างในการบรรเลง

นวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ด้านกวี

นวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ด้านกวี เป็นแรงบันดาลใจเกิดจากการสร้างสรรค์บทกวีของศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ ซึ่งเป็นศาสนสถานแห่งความเชื่อความศรัทธาและเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวจีนไหหลำ ซึ่งบทกวีและภาพได้สะท้อนแนวคิด ดังปรากฏในภาพที่ 3

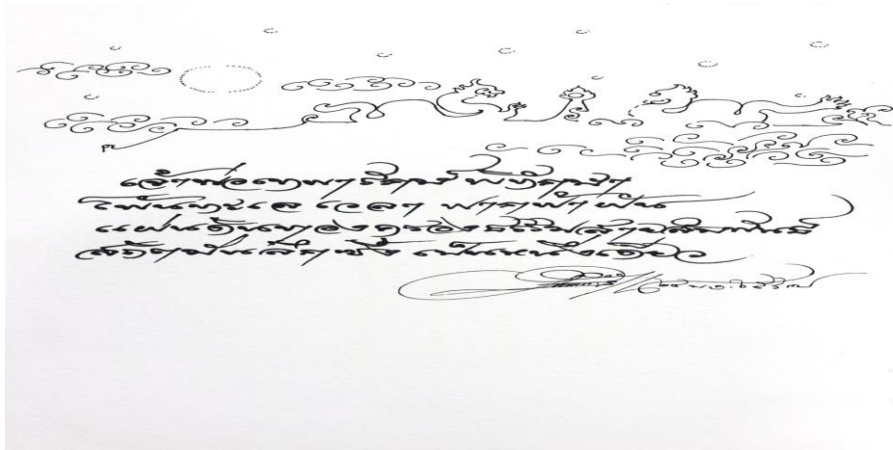
“...แรงบันดาลใจภายใต้บทกวี

เจ้าพ่อเทพารักษ์พิทักษ์

โพ้นทะเลเวลาฟากฟ้าผัน

แผ่นดินทองครองธรรมสายสัมพันธ์

สถิตมั่นลึกซึ่งเป็นหนึ่งเดียว...”

ภาพที่ 3 แสดงบทกวีเจ้าพ่อเทพารักษ์พิทักษ์บุญญาสถิต
โดย ศักดิ์สิริ มีสมสืบ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2567

นวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ด้านศิลป์

นวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ด้านศิลป์ เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะแนวอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ภายใต้อารมณ์และจินตนาการของการถ่ายทอดอารมณ์แห่งพลังความเชื่อ ความศรัทธา ที่สะท้อนความสั่นไหวในสีสันที่แปรปรวนของพู่กัน ดังปรากฏในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงศิลปะเจ้าพ่อเทพารักษ์พิทักษ์บุญญาสถิต
โดย นิรันดร์ ไพจิตร เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2567

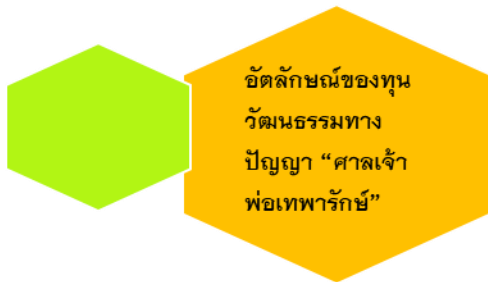
อภิปรายผล

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 อัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์” ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ เป็นสถาปัตยกรรมบนฐานความคิด ความเชื่อ และความศรัทธา ที่ชาวจีนโพ้นทะเลและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ในนครสวรรค์ ลักษณะศิลปกรรมของอาคารศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ – เจ้าแม่ทับทิม ด้านหน้าเป็นห้องโถงมีระเบียบยื่นพ้นชายคา ตรงกลางมีบันไดปูนทอดลงพื้นด้านล่าง ระเบียบด้านขวามือ (ยื่นหันหน้าเข้าศาล) มีแท่นบูชาเทพยดาฟ้าดิน โดยมีน้ำเต้าไฟสูงตระหง่านได้ระดับ สำหรับเผากระดาษเงินกระดาษทองบูชา ระเบียบด้านซ้ายมือเป็นห้องโถงกว้างเสมอกับด้านขวา ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในวาระสำคัญ ทั้งนี้ พื้นที่ภายในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ – เจ้าแม่ทับทิมนี้ จึงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ด้านหน้าสุด เป็นที่ประดิษฐานแท่นบูชาเทพยดาฟ้าดิน (คี่ดีเป๋ม่าย) และบริเวณด้านหน้าก่อนเดินเข้าไปภายในศาลเจ้านั้น ตรงประตูทางเข้าทั้งซ้ายและขวา จะมีภาพเขียนสีเทพเจ้า และป้ายอักษรจีนที่มีความหมายเป็นมงคล โดยทางด้านซ้ายมือจะมีอักษรจีนที่มีความหมายว่า “ประธานอยู่เย็นเป็นสุข” ส่วนด้านขวามือจะมีอักษรจีนที่มีความหมายว่า “ดลบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อของชาวจีนที่ปรากฏอยู่ในศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม นอกจากนี้ ยังถือเป็นศาสนสถานที่น่าสนใจจากจะแฝงไปด้วยคติความเชื่อของชาวจีนแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาที่มีต่อองค์เทพเจ้าของชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย (สุพิชฌาย์ ถกมลประจักษ์ และ กนกพร นุ่มทอง, 2560) ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิม แสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อของชาวจีนที่ปรากฏอยู่ในศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม (เจษฎา นิลสงวนเดชะ, 2561) กลุ่มไทย-จีน ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ ได้มีการนับถือเทพเจ้า ที่มีความเชื่อว่ามีอำนาจในการปกป้องคุ้มครองและดลบันดาลให้เกิดสิ่งดีงาม จึงมีการสร้างศาลเจ้าเพื่อเป็นที่ประทับและสักการบูชาบรรพบุรุษเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อที่สืบทอดกันมา โดยเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษจะคอยดูแลและคุ้มครองลูกหลานขณะเดียวกัน การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในศาลเจ้า เช่น การไหว้ การขอพร การทำบุญ เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงความศรัทธาและเชื่อมโยงกับโลกของวิญญาณ และเป็นศูนย์รวมจิตใจและวัฒนธรรมของชุมชน โดยเป็นที่พบปะ ทำกิจกรรม และสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ศาสนสถานที่น่าสนใจจากจะแฝงไปด้วยคติความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อองค์เทพเจ้า ทำให้ผู้ที่เข้ามาเยือนและกราบไหว้บูชาได้รับพลังกายและใจ ดังนั้นฐานความคิด ความเชื่อและความศรัทธาของกลุ่มคนไทย-จีน เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อผสมผสานกันเป็นระบบความเชื่อที่ยึดโยงกับพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ของกลุ่มคนไทย-จีน ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 นวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์” ด้านดนตรี กวี และศิลปะ ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ โดยนวัตกรรมสร้างสรรค์ของดนตรีจากการประดิษฐ์งานสร้างสรรค์ “เจ้าพ่อเทพารักษ์

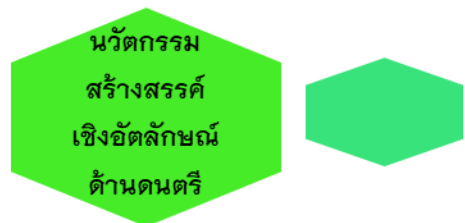
พิกษ์บุญญาสถิต” นวัตกรรมสร้างสรรค์ของกวีในแรงบันดาลใจภายใต้บทกวีแห่งความเชื่อความศรัทธาและเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวจีนไหหลำ และนวัตกรรมสร้างสรรค์ของศิลปิน จากแรงบันดาลใจภายใต้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะในแนวอิมเพรสชันนิสม์ ผ่านการออกแบบบนฐานความคิดเชิงสร้างสรรค์ทุนทางวัฒนธรรม (สุพิชฌาย์ ถกประจักษ์ และ กนกพร นุ่มทอง, 2560) การสร้างกรอบทางความคิดจะทำให้ค้นพบอัตลักษณ์ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ สู่การสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์ด้านดนตรี กวี และศิลป์ ในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งนี้การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้วยทุนทางปัญญาที่จะสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนซึ่งกระบวนการต่าง ๆ ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยนั้นถือเป็นการใช้มิติของวัฒนธรรมมาเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงและบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้ามาสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อการเข้าใจท้องถิ่นแบบองค์รวม (เบญจรงค์ ทুমปัตชา, 2558) การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนนั้นคือการนำองค์ความรู้จากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาปรับใช้ในนวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา ที่กลมกลืนบนฐานคุณภาพทางสังคม (บุญศิริ สุขพร้อมสรรพ และ ศรีสุตา วงษ์ชุ่ม, 2561) นวัตกรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์” ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ นำสู่การสร้าง ความเข้าใจและส่งต่อนวัตกรรมที่ต่อยอดให้กับชุมชนของการสร้างการรับรู้ และถ่ายทอดถึงมรดกภูมิปัญญาและวิถีชีวิตอันสะท้อนมิติทางสังคมของการสร้างคุณค่า มูลค่า ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ฐานความคิด ความเชื่อและความศรัทธา ที่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อที่ผสมผสานกันเป็นระบบความเชื่อที่ยึดโยงกับพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ

การนำแนวคิดใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์และผลิตดนตรี รวมถึงประสบการณ์ทางดนตรีที่หลากหลายและน่าสนใจยิ่งขึ้น ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การประพันธ์ การแสดง การฟัง และการเข้าถึงดนตรี

ด้านกวีของแรงบันดาลใจภายใต้บทกวีแห่งความเชื่อความศรัทธาและเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวจีนไหหลำ ส่วนด้านศิลป์ในการประยุกต์ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ของการสร้างผลงานศิลปะ รวมถึง การพัฒนาวิธีการนำเสนอและการเข้าถึงงานศิลปะที่แตกต่างออกไป โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับผู้ชมและเพิ่มคุณค่าให้กับงานศิลปะจากแรงบันดาลใจภายใต้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะในแนวอิมเพรสชันนิสม์

สรุป

อัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์” เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อผสมผสานกันเป็นระบบความเชื่อที่ยึดโยงกับพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ขณะที่ วัฒนธรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ด้านดนตรีบนฐานความคิดและความเชื่อของการนำแนวคิดใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์และผลิตดนตรี รวมถึงประสบการณ์ทางดนตรีที่หลากหลายและน่าสนใจยิ่งขึ้น ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การประพันธ์ การแสดง การฟัง และการเข้าถึงดนตรี ในส่วนวัฒนธรรมสร้างสรรค์ด้านกวีจากแรงบันดาลใจแห่งความเชื่อความศรัทธาและเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวจีนไหหลำที่อาศัยอยู่บนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา และวัฒนธรรมสร้างสรรค์ด้านศิลปะจากการประยุกต์ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ของการสร้างสรรค์งานศิลปะ รวมถึง การพัฒนาวิธีการนำเสนอและการเข้าถึงงานศิลปะที่แตกต่างออกไป โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ให้กับผู้ชมและเพิ่มคุณค่าให้กับงานศิลปะจากแรงบันดาลใจภายใต้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะในแนวอิมเพรสชันนิสม์ โดยผ่านองค์ความรู้และภูมิปัญญา กระบวนการเรียนรู้ความสามารถทางความคิดเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

วัฒนธรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา “ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์” ในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ โดยกระบวนการถอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สู่การนำไปต่อยอดในวัฒนธรรมสร้างสรรค์เชิงอัตลักษณ์ของทุนวัฒนธรรมทางปัญญา ของกระบวนการสร้างสรรค์งานเชิงบริบทพื้นที่ ควบคู่ไปกับการสร้างคุณค่าเชิงอัตลักษณ์ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ให้กับจังหวัดเพื่อให้ผลงานและสารสนเทศได้ถูกนำไปใช้งานจริงในบริบทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการประชาสัมพันธ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ไปจนถึง สถาปัตยกรรมภายในพื้นที่ และต่อยอดการพัฒนาทุนวัฒนธรรมที่มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ตลอดจน การสร้างมูลค่าที่จะส่งผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กอบชัย รักพันธุ์ และ รวีวรรณ โอฟารัตน์มณี. (2557). การดำรงอยู่ของย่านตลาดในพลวัตความเปลี่ยนแปลงของเมืองเชียงใหม่. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 10(2), 197-214. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/mekongjournal/article/view/21070>
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2554). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทุนทางวัฒนธรรมและโอกาสทางธุรกิจ. *วารสารนักบริหาร*, 31(1), 32-37.

- ชลธิชา มาลาหอม. (2555). อัตลักษณ์ชุมชนรากฐานสู่การศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 9(1), 41.
- दनัย นิลสกุล และ นพดล ตั้งสกุล. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อสำนึกในถิ่นที่ในย่านการค้าเก่าเมืองอุบลราชธานี. *วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวิจัย*, 14(1), 44–57. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/arch-kku/article/view/43977>
- ดวงกมล เวชวงศ์. (2554). กระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ชนในบริบทของการท่องเที่ยวผ่านหอวัฒนธรรมพื้นบ้านและตลาดทำน้ำ: ศึกษากรณีชุมชนยวนตำบลต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี. *วารสารวิทยบริการ*, 22(3), 113. สืบค้นจาก <https://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/view/214>
- ฐิติมาพร พามา และ กฤตพร หัวใจเจริญ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของย่านตลาดล่างจังหวัดลพบุรี. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล.*, 19(25), 51–68. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/archkmitl/article/view/108735>
- ณัฐพงษ์ คงประเสริฐ. (2558). การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้ตอบสนองกับความต้องการของลูกค้า. *วารสารวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 10(1), 55–65. สืบค้นจาก <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/SwuENGj/article/view/5473>
- เบญจรงค์ ทูมปัตชา. (2558). การอนุรักษ์และพัฒนาย่านพาณิชย์กรรมเก่า ชุมชนบ้านสิงห์ท่า อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร. *วารสารวิชาการการออกแบบสิ่งแวดล้อม*, 2(1), 42–59. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jed/article/view/68351>
- บุญศิริ สุขพร้อมสรรพ และ ศรีสุดา วงษ์ชุ่ม. (2561). การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองเก่าพะเยา. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 38(3), 105–126. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/article/view/131428>
- ปัทมา เขียววิศิษฐ์สกุล. (2560). นวัตกรรมนำสู่นาคตประเทศไทย, ในการประชุมสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, นนทบุรี, ประเทศไทย.
- รัตน์วดี เศรษฐจิตร. (2558). *มหาวิทยาลัยรับใช้สังคมในบริบทศตวรรษที่ 21: พะเยาโมเดล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุพิชฌาย์ ถกมลประจักษ์ และ กนกพร นุ่มทอง. (2560). การสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมจีนที่เกี่ยวกับศาลเจ้าจีนในประเทศไทยผ่านฐานข้อมูลของไทย. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 10(2), 87–125. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CSJ/article/view/109601>

Harvard Business School. (2003). *Managing creativity and innovation*. Boston: Harvard Business School Press.

Weiss, D. S., & Legrand, C. (2011). *Innovative intelligence: the art and practice of leading sustainable innovation in your organization*. Mississauga, Ont: John Wiley & Sons Canada.